

har imidlertid i endeel af sit Foredrag ganske bestemt fremdraget disse Principer, dette Spørgsmaal om Retsstandpunktet, og jeg beklager meget, at jeg er nødt til — ikke som nogen bestemt Imødegaaen imod den høitagtede Minister, men ligefrem blot som Selvforsvar — at gjøre et Par Bemærkninger i Anledning af den mellemste Deel af den høitagtede Ministers Foredrag. Han gik ganske rigtig ud fra, at jeg har erkjendt — jeg erkjender det, ligesom jeg troer, at Thinget, eller idetmindste dens store Fleerhed gjør det — at der fra min Side ikke er eller nogenfinde har været Tale om Fæsterens Med-eiendomsret i den Forstand, at Fæsteren eller hans Efterladte skulde have en vis Eiendomsret i den Gaard, han havde i Fæste. Den høitagtede Minister udtalte imidlertid tillige, at Staten ikke havde nogen anden Med-eiendomsret i dette Forhold, end den har i Henseende til alle Eiendoms-gjenstande i Stats-samfundet, men her er det, jeg paany bestemt maa modsige den høitagtede Minister. Staten har paa en ganske anden Maade og med en ganske anden Overhøihedsret taget sig af Fæstebondestanden og for dens Skyld udøvet en ganske anden Indgribelses- og Bestemmelsesret med Hensyn til Fæstegodset, end den har tilegnet sig med Hensyn til andre Eiendoms-gjenstande i Landet. Det maa erkjendes og er erkjendt af vore dygtigste og skarpsindigste Jurister, at Bondestanden — ikke Bonden, men Bondestanden — har Ret til Bondejordens Brug, og det vilde derfor være en skrigende Uret — for at bruge Bøngs Udtryk — at borttage denne Ret til Fordeel for Godseierne. Det er det Standpunkt, hvorpaa jeg staaer; jeg siger, at Staten har tiltaget sig — og med fuld Ret — en Over-eiendomsret over Fæstegodset og Bondejorden, som den ikke har taget sig over nogen anden Gjenstand, og den har taget sig denne Ret for at beskytte Bondestanden i Besiddelsen af denne Jord, af disse Gaarde. Staten kan ikke overfor den Bondestand, som den paa denne Maade har villet beskytte, med Retfærdighed fuldstændig tage denne Beskyttelse bort, uden paa anden Maade at give Godtgjørelse derfor til denne Bondestand, og denne Godtgjørelse kan kun paa den retfæ-

digste og bedste Maade gives ved, at den forøgede Værdi, som Bondejorden faaer ved, at Staten opgiver den særlige Eiendomsret over Fæstegodset, ikke kommer Godseierne tilgode, der kun eie Fæstegodset som Fæstegods og ikke videre, men kommer den Stand tilgode, for hvis Skyld Staten har taget sig den hele Over-eiendomsret. At det er en ganske anden Overhøihedsret, Staten her har, end den, den har over andre Eiendoms-gjenstande, ligger allerede i, at, naar Bondejorden, som Regjeringen nu fordrer, for at Lovet skal komme ud, bliver fri for Dvang, vil Staten dog, hvad den ærede Minister maa erkjende, have den samme Overhøihedsret over den, som over alle andre Eiendoms-gjenstande. Det viser sig altsaa, at Overhøihedsretten her er noget langt Mere end en almindelig Overhøihedsret, og at der altsaa maa være en stor Opfordring til at give en Godtgjørelse til Fæstebondestandens Efterladte, naar Beskyttelsen tages bort. Jeg troer, at dette er aldeles klart, og derfor troer jeg ikke, at det lader sig sige, at Statens Overhøihedsret her ikke skulde være en anden end den, den har over andre Gjenstande. Jeg tør sige, at Grundlovens § 82, ligesom enhver anden Grundlovsparagraph, er os Alle lige hellig, og Ingen kan sige, at vi ved at stille vore Forslag ikke have respecteret Grundlovens § 82. Regjeringen kan sige; Vi antage ikke, at Grundlovens § 82 er opretholdt, hvis Lovforslaget gaaer igjennem; men dette er da kun dens Opfattelse, og den kan paa den anden Side ikke forelaste os, at vi ville tilfidesætte Grundlovens § 82; thi vi ere ligesuldt paa vor Side overbeviste om, at vi altid have respecteret denne Grundlovsparagraph, at vi altid ville respectere den, og at det aldrig har kunnet eller vil kunne falde os ind at stille noget som helst Forslag, hvorom vi maatte erkjende, at det var i Strid med nogen som helst Grundlovsparagraph. Dette maa jeg altsaa hævde ligeoverfor Ministeren, naar han sagde, at man i Landstinget, naar Sagen gik videre, vilde komme til at forhandle om, hvorvidt Grundlovens § 82 var bleven respecteret; thi dette vilde jo forudsætte, at den ikke her var respecteret ved Lovforslaget. — Jeg skal med Hensyn til denne Deel af den høitagtede Mi-